

Zsinórmértéke a Szentírás

■ PÓSA ZOLTÁN

Egy olyan ember nyolcvanadik születésnapjáról szeretnék most megemlékezni, aki erkölcsi értelemben példaként állhat az ifjabb nemzedékek előtt életművének és életének kimagasló értékei miatt.

Az 1929. május 7-én, Budapesten született *Szeghalmi Elemér* a szó klasszikus és nemes értelmében vett irodalomtörténész, aki soha nem tolokodik az elemzett mű és az olvasó közé. Hasonlítható azokhoz a zseniálisan profi színekkhez, akik minden szerepkörben képesek tökéleteset alkotni. Hűséges és teljességre törekvő tanulmányt írt a XIX. századi elegáns tollú író-esszéistáról, *Ambros Zoltánról*, találó, novellisztikus esszében mutatta meg kortársait, barátait, *Hernádi Gyulát*, *Bárány Tamást*, *Gyurkovics Tibort*.

Kevés olyan alkotó van saját kortársai között, akiről ne emlékezett volna meg íróként, újságíróként, de színes, újszerű képet festett kiváló színművészekről, többek között *Raksányi Gelléről*, a felejthetetlen *Kutyuról*. A szónak

Szeghalmi Elemér

eredeti, azaz egyetemes értelmében nevezhetjük őt katolikus irodalmárnak és újságírónak, aki az *Új Ember* című katolikus hetilapnak a kezdetektől fogva volt meghatározó újságírója, 1978-tól szerkesztője.

Egyház- és sajtótörténészként is nagyot alkotott, *Keresztény küzdelmek és megtorpanások* címmel élvezetes, tárgyyszerű, izgalmas könyvet írt és szerkesztett, amelyből elfogulatlanul, a gondokkal és problémákkal egyenesen szembenézve vall az egyház dicsőséges és kevésbé dicsőséges korszakairól, nem hallgatva az üldöztetésekről, *Mindszenty* bíboros kálváriájáról és a hatalomnak behódoló megalkuvókról, az egyházi sajtó zenitjeiről és nadírjairól. *Mona Ilonával* közösen regényként is izgalmas monográfiát írt egy újkori szent, *Salkaházi Sára* életéről és munkásságáról.

Élvezetesen ír, és kiválóan énekel: 1951–1987-ig volt a Magyar Állami Operaház kórusának basszuszólam-vezetője. És hűséges, példás férj. Magáról akkor is szinte szégyenlős szerénységgel vallott az *Új Emberben* megjelent interjúban, amikor elismeréseket – 1991-ben Rónay György-díjat, 1994-ben Köztársasági Érdemkeresztet, 1996-ban József Attila-díjat – kapott.

Mindenki tudta róla, hogy ő azok közé a csöndes, de kérlelhetetlen ellenzékiek közé tartozott, és tartozik ma is, akik soha nem hódolnak be aljas hatalmának, de ezt a magatartást természetesen, hivalkodás nélkül képviselik. Szeghalmi Elemér író, irodalomtörténész, katolikus újságíró, egyháztörténész boldog embernek képzelem el a nyolcvanadik születésnapján, mivel minden körülmények között hű tud lenni első számú erkölcsi zsinórmértékéhez, a Bibliához.

Múlt és jelen metszéspontján

F O L Y Ó I R A T

■ PÓSA

Kaposvár folyóiratát, a *Búvápat*okat a színművészből íróvá vált *Csernák Árpád* szerkeszti nyolc esztendője. Az idei, negyedik számnak eszmei vezérfonalat ad, hogy az írók jelentős része a múlt és jelen egymásba játszásáról vall. Az alaphangot megadja *Márai Sándor* *Föld, föld!*... című kötetéből egy felismerés erejű részlet. Márai előszőr idéz *Arany János* zseniális eposzából, a *Csaba királyfiból*: „Mint a pók megérzi a háló rezzenését”. S miközben az idézetből kiindulva Márai végig elemzi, hogyan szövi áldozataira a pók a hálót, annak technikáját is megmutatja, hogyan szívná ki a magyarságból 1945 után fokozatosan az emberi önérték maradványait is az új, Moszkvából távvezérelt diktatúra. Miközben látszólag még szabadság van, formálisan még gyakorolható a választó jog, a „pók”, a bolsevizmus, a minden korábbinál totálisabb, az élet minden területére kiterjedő diktatúra fokról fokra vonja el az életet, a vért és az életet vízet a demokráciából.

Márai gondolataira sajátos módon rímel idősebb *Csorbá Emánuel* emlékiratrészlete egy kitejéppert naplójából. A könyvvezető hamarosan megjelenik a Nap Kiadó gondozásában *Apa és fia* – A munkatáborból a tündérvilágig címmel. A részletből a megdöbbentő tények, az ártatlanul kitélepített emberek kálváriája mellett az a szembetűnő, hogy van ellenszere a bolsevista pók gonosz kitarlásának. Az erkölcsi erő, a hit és a hazaszeretet, amely a legszörnyűbb körülmények erején is győzedelmeskedik, s ez példát adhat azoknak is, akik ma úgy érzik, hogy a válságból lehetetlen kilábalni. Megrendítő, csodálatos, példaértékű *Böjte Csaba* testvér írása, a *Mi lesz velünk?* A Dévai Szent Ferenc Alapítvány alapítója által létrehozott gyermekmentő szervezet célja az Erdélyben ember-telen körülmények között, sokszor az éhhalál szélén tengődő gyermekek felkarolása. E rendkívüli ember elmondja nekünk egy gyerekkori élményből fakadó bölcsesség lényegét: mindig azok az erdők tudtak ellenállni a szélvihar pusztításának, amelyek fái ősi rendben alkotnak zárt alakzatot. Csaba testvér válaszol a címben feltett kérdésre: „Hiszem azt, hogy az Istenre figyelő ember erősebb, mint a jelenlegi gazdasági válság. És hiszem, hogy ez a hatalmas átrendeződés nem világunk pusztulását, hanem megújítását hozta el.”

(*Búvápatok*, 2009., VIII. évf. IV. szám.)

Irány a sötömi észak!

Dany Boon kasszarobbantó komédiácskaja Észak-Franciaországról

Kasszát robbantott Dany Boon filmje Franciaországban, pedig látszatra nem több egy átlagos francia vígjátéknál. Csakhogy: a dialektusra – a nyelvi humorra –, a belföldi előítéletekre alapozott Isten hozott az isten háta mögött úgy megmozgatta a mozikközönséget, hogy rekord-siker lett belőle. Philippe-et, a provençe-i postamestert Bergues-be helyezik, a ködös-jeges északra, aminél nem történhet rosszabb egy emberrel. Gondolják a déliek.

F I L M

■ MURAY GÁBOR

Pedagógiai gyakorlatomat töltöttem a bajorországi Eichstättben 2000 őszén, szállásom egy idős, helyi házaspárnál volt, s mivel borzasztó időt fogtam ki, gyakran maradtam otthon velük estétként. Azt mondja a háziúr: „Nyugodtan vigye ám fel a konyhai tévét a szobájába, élvezze ki, otthon ilyesmire amúgy sincs lehetősége.” Kerek szemmel kérdezem vissza, mégis mire célzó, ő ártatlan mosollyal felel: „Magyarországon ugyebár nincs tévé...”

Dany Boon színész-rendező saját országában találkozott olyan társadalmi-kulturális előítéletekkel, amelyekre pofás kis komédiát lehet építeni, az „isten háta mögötti” északon nőtt föl, ahol érthetetlen pikárd dialektust, „sötömi” franciát („ch’ti” vagy „chtimi”) beszélnek a sötömi lakosok, akik természetesen sötömi kutyákat, sötömi dísznókat tartanak, s akiknél nyáron max nulla fok van, és jeges sötömi kód borítja a városokat. Adott egy

Jacques Tati legszebb burleszkfiguráira rímel a két részeg postás biciklijelenete. Sapkában az író-rendező

kopaszodó, olaszos postás, aki Provence-ból a Riviérára szeretné áthelyeztetni magát, hogy felesége depresszióján enyhítsen, áthelyeztetéséért mindent meg is tesz, és éppen ez okozza a bajt. Északra helyezik. Nord-Pas-de-Calais-ba, a sötét, sötömi északra, ahová a felesége természetesen nem tart vele, sőt amikor az autópályán a rendőr megtudja szabálysértő lassú hajtásának okát és célját, szánakozó tekintettel engedi tovább.

Ákár a provençe-i fűszeres, az Isten hozott az isten háta mögött is a vidékromantikára hajaz, míg előbbi az egész világban jól ismert Provence, utóbbi a méltatlanul csúfolt francia észak báját viszi vászonra. Könnyed, fejlethető filmek ezek, s mégis marad utánuk valami. Életkedv, elvágyódás, talán az egyszerűség iránti vágy: mindkét film ar-

ról szól, hogy a boldog élethez nem kell más, csak néhány megszokott arc az utcából, helyi sajtó és helyi bor (sör), lassúság és nevetés, ahogy azt korábban a slow food és most szárnyra kapott slow down mozgalmak hirdetik. Lassan járj, tovább élsz, rázd le magadról az előítéleteket, hagyd el a várost.

Az Isten hozott az isten háta mögött komikumát végül az adja, hogy a postamester, Philippe délen hagyott feleségének végig elhazudja a francia észak valódi báját, úgy állítja be Bergues lakosait, ahogy neje azt hallani akarja, csak eggyel nem számol: felesége meg is látogathatja őt. Jacques Tati legszebb burleszkfiguráira rímel a két részeg postás biciklijelenete, s most, hogy épp zárunk a cikket, meglátalom Bergues honlapját (www.bergues.fr) az interneten. Lám, nemcsak a mozi-

ban volt kasszasiker a film, máris körtúrákat (le Ch’ti Tour) vezetnek a városkában Boon legemlékezetesebb jeleneteit követve – valahogy így kell élni, kihasználni, amink van, örülni a városunknak, a nyelvünknek, a szomszédunknak és a főnökünknek, aki talán azt hiszi ró-lunk, hogy sötét sötömi vagyunk. Egy idegen kétszer sír, mondja a film rendezője (forgatókönyvírója és főszereplője, a sötöminek született Dany Boon): amikor jön, s amikor megy. A magam részéről veszem a kabátom, s megyek vidékre. Délre, északra. Mindegy. Sötömföldre, Bergues-be, hadd látom: legelőin fű kövér?

(*Isten hozott az isten háta mögött*. Színes, feliratos, francia vígjáték, 106 perc, 2008. Rendezte, írta és a főszerepet játssza: Dany Boon. Forgalmazza a Best Hollywood.)

Halláspróba jövőkérdőzőkkel

Kettős világ · Incze Mózes festményei a Forrás Galériában

Szabadságról és kiszolgáltatottságról beszélnek a művek a harmadik évezred elején

FOTÓ: SZÉKELYHIDI BALÁZS

A marosvásárhelyi művészeti gimnáziumban murális festő szakon, majd a budapesti Képzőművészeti Egyetemen festőként végzett művész, Incze Mózes mutatja be festményeit a Forrás Galériában *Kettős világ* címmel. Szabadságról és kiszolgáltatottságról beszélnek a művek, a Kárpát-medence emberének helyzetéről a harmadik évezred elején.

■ P. SZABÓ ERNŐ

Nem születhettek meg másutt e festmények, csak ott, ahol kultúrák, ideológiák, szokások, gondolkodásmódok olyan drámai erővel ütköznek össze, mint Kelet-Közép-Európában, a második évezred végén, a harmadik elején. Ahhoz persze már különös tehetőségre van szükség, hogy a művészre szólni hitelesen a lét egye-

temes kérdéseiről, a Kárpát-medence emberének sorskérdéseiről, s a két problémakört összekapcsolva próbáljon meg felelni a művészet legnagyobb kihívására, arra, hogy lehetséges-e még, mindazok után, ami a világban és a művészetben történt, képet teremteni.

Szinte mindegyik új Incze Mózes-festményen a kettős világ határterületén helyezkednek el az emberi figurák. A föld és az ég, a

víz és a föld, a magas és a mély, a mozgás és a mozdulatlanság, a látható és a láthatatlan, a sejthető és a megfejtethetetlen, a kimondható és a kimondhatatlan metszéspontjának találkozása ez. A szabadság és a kiszolgáltatottság kettős állapotában látjuk a képek hőseit – vagy éppen a szabadulás folyamatának valamely, pontosan meg nem határozott fázisában.

Nagy igényű kompozíciók az új képek, amelyeken a korábbinál még összetettebbé vált a valós és a gondolati terek, az eszményi és a reális világ kapcsolata. Azzal, hogy a képi történet szinte kivétel nélkül a kettős világ határán játszódik le, állítás helyett kérdés-

ként, a kétely kifejeződéseként fogalmazódnak meg a festészet nyelvén megjelenített mondatai. A Halláspróba dobozából üzenetet várnak a mű szereplői. A várt válasz tartalma azonban ugyanolyan kétséges, mint a Jövőkérdő-mondó vagy a Jövőkérdőzők című műveken.

Kettős világ... Ez veszi körül a Tükör által című kompozíció önmagával szembeállító hősét is. Ki tudná megmondani, hogy a Térben és időben című kép tül alakjának gondolatai melyik világban kalandoznak? S ki tudná, hogy az Álompart alvó figurájának nyomasztó álmái a halált vizionálják-e vagy a gyöttrő képek eltűnése utáni ébredést? Újra és újra a kettős világgal – vagy a világ kettős-ségével – szembeállunk. Ugyanakkor számot kell vetnünk a két rész összetartozásával is, amire golyocsdarabok utalnak. Az általuk vetett árnyék egyszerre jelent védelmet és iránymutatást az Úton lévő számára. Menyemenet – mondja az egyik kép címe, Földrejövet – felel rá a másik. Hogyan találkoznak a magasztos eszmék és a földi igazságok, egyáltalán: hogyan alakul az emberi élet minősége, hogyan alakul a jövő a harmadik évezred elején Kelet-Közép-Európában? Ezt kérdezik *Incze Mózes* *Kettős világának* emberei, s velük ismétli a kérdést nyilván az is, aki a művekkel szembeáll.

(*Incze Mózes: Kettős világ. Forrás Galéria, május 16-ig.*)